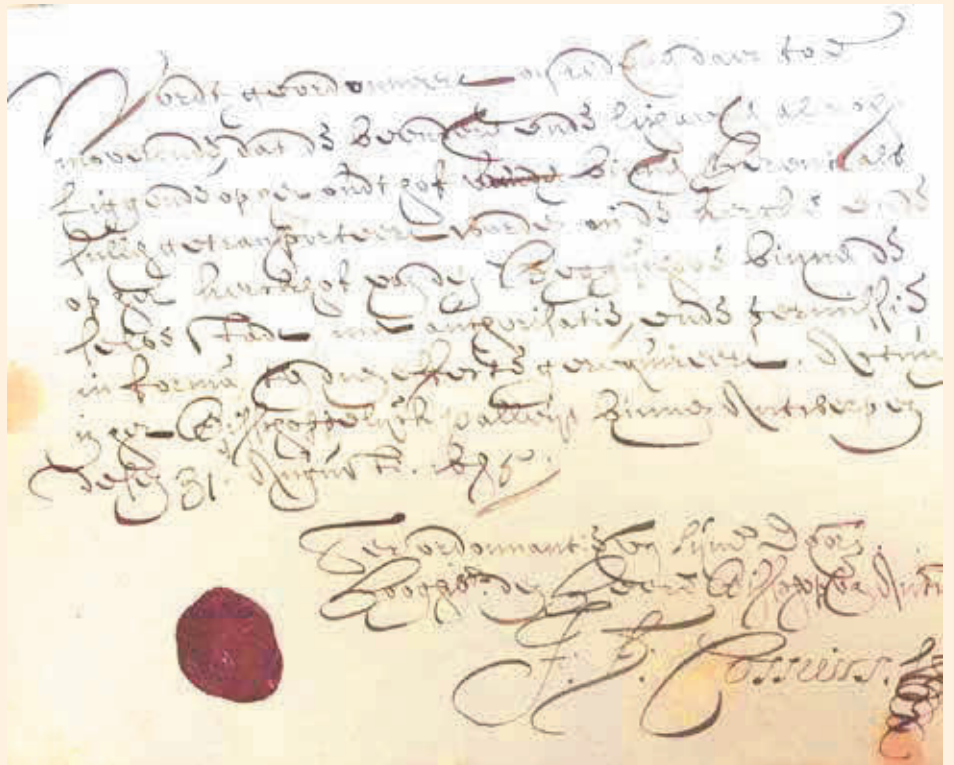

De herbegraving van begijnen in Herentals en Breda

Enkele jaren voor de val van Antwerpen anno 1585 woedden de godsdienstoorlogen in onze contreien. Ook het begijnhof van Herentals bleef niet gespaard, want het werd door brand volledig verwoest. Oorlog dus, en of dat al niet erg genoeg was, “dat de infirmerije altoes iaeren lanck heeft gelogeert geweest met ses en deertigh soldaten en meer..”

Maar verdere rampspoed volgde. Goed een eeuw later verwoorde Johannes Bourgundia, pastoor van het begijnhof, dit als volgt ⁽¹⁾: “Daer was in 't iaer 1578 hier eenen Gouverneur genamet Trello oft Grillo die van hun dit gouvernement had gekreghen ende was geweest kleermaecker tot Brussel. 'K hebbe wel gehoort, dat desen gevalueerden siel hier rondsom, gelijk binnen de stad, hadde doen haelen de klokken uit de thorens, den welcken oock daer naer het Beggijnhoff heeft geschat (lees: gebrandschat) en een grote somme geldts die bij d'arme Beggijntiens niet en konde opgebracht worden. Ende soo se, midts hun onmacht, in faulte bleven, heeft het Beggijnhoff tot roof eerst aen de soldaten, ten besten gegeven, ende geplundert sijnde in den brandt gestoken, waer door alles datter aen quame infirmerije, kercke, ia zelfs de gandsche straet [daer] in geleghen was geheeten het Nieuwlandt, is geconsumeert, ende alle de beggijnen verspreeijt met hunen Pastoor H. Jacob Mattijs, die, soo noch geseyt, als eenen ballinck is uijtgeiaecht over alle, segge ick, de Beggijntiens, uijtgenomen die, de welke door ouderdom, sieckte oft ander noodtsaeckelijck

Anno 1685: de ordonnantie van de bisschop bevatte de opdracht om de restanten van de oude begraafplaatsen van het vroegere begijnhof over te brengen en te herbegraven in en rond de nieuwe begijnhofkerk.

beletsel niet en konden vluchten, tot welckers onderhout, [ ] soo gesorght wierdt datse in een huijs van de stad, daer toe gehuert, bij een waeren woonachtigh. Dit is den onderganck van dat hoff, 't geen alsdoen lagghet binnen de stadsmuere aen de poorte die geheeten was de Boschpoorte, werwaerts uijt al boscages waren.”

Nieuw begijnhof en nieuwe kerk

Het begijnhof van Herentals lag oorspronkelijk aan het Nieuwland, in het noorden van de stad, aan de Nete. De noordzijde van het hof lag bij het huidige ziekenhuis aldaar. Een twintigtal jaren later werd een nieuw begijnhof (het huidige) en de bijbehorende kerk gebouwd. We citeren weer pastoor Bourgundia: “De historie dan van het opbouwen van de nieuw kercke is dese: Heer Martin Jonathan Pastoor, dit 't nu voorders alles tot perfectie besorghet heeft met de drij Meestersen Ann Vermeulen, geboren van Thielen, Maria [Scherdels] van Gestel ende Catharina Sijen van Herentals is gereijst naer Antwerpen. Anno 1599 in Maij, ende door het toedoen van H Sylvester Pardo Proviseur permissie verworven om een nieuwe kercke te bouwen.”

“De fondamenten van de kercke gelegd sijn Anno 1599 7 Julij. Ende 't werck heeft sulcken goeden voortganck gehadt midts de drooghte van den somer ende andere bequaemigheden tot blijdschap van alle de inwoonders dat met permissie van den Bisschop van Antwerpen A. Berghis den Godtsdienst daer inne is gecelebreert 17 december van het selve iaer... Anno 1606 26 july op sinte Annen-dagh is dese kercke ghewijdt van den Bisschop Joan: Mireus ende toegheijghent aende H. Catharina Maghet ende Martelarsse... Den beuck is eerst volbouwt anno 1614...”

Eind 16de eeuw verkreeg men de toelating om een nieuw begijnhof met bijbehorende kerk te bouwen in Herentals, nadat het oude aan Nieuwland eerder volledig was verwoest door brand.

In de periode 1994-1996 werden door de archeologische dienst van de gemeente Breda opgravingen uitgevoerd op het middeleeuwse beghijnhof aan de Valkenberg, grenzend aan het Kasteelplein.

Bevel tot herbegraving

Maar op het oude beghijnhof lagen nog de graven, in en om de kerk, van de aldaar begraven beghijnen. En in 1685 beval de bisschop van Antwerpen de herbegraving ervan. Deze ordonnantie is bewaard gebleven in het Stadsarchief van Herentals. De tekst luidt als volgt: *“Wordt geordonneert om redenen daer toe moverende, dat de beenderen ende lichaemen al nog liggende op het oudt hof binnen Herentals sullen getransfereert worden in de kercke ende op het kerckhof van den Begghynhove binnen de selve stadt, na authorisatie, ende permissie in forma te dit effecte gerequireert. Datum in het bisschoppelyck palleyts binnen Antwerpen deser 31 Augusti 1685.”*

Dit bevel werd enkele jaren later ook effectief uitgevoerd. In de woorden van pastoor Bourgundia: *“Dese ordonnantie des Bisschops is achtervolght maer niet sonder eenigh uijtstel, in het iaer 1688 in october als wanneer de plaetse is doorgraeven gheworden, ende soo op geworpen de gebeenten van de begraeven aldaer, diemen met eenen karre uijt d’infirmierije ghevoert heeft op het kerckhoff van ons tegenwoordigh Hoff al voor sij alle te samen hergraeven sijn achter de kerck aen de noordt-sijden onder eenen sarck.”*

Ook in Breda

Ook op het Bredase beghijnhof gebeurde meer recent een dergelijke herbegraving. In de periode 1994-1996 werden door de archeologische dienst van de gemeente

Verzamelgraf van de restanten van de beghijnen aan de buitenkant van de Waalse Kerk in Breda: *“Hic ossuarium beginarum c.a. 1267-1534”* (Dit is het verzamelgraf van beghijnen en anderen 1267-1534).

Breda opgravingen uitgevoerd op het middeleeuwse beghijnhof aan de Valkenberg, grenzend aan het Kasteelplein. Bij deze werkzaamheden werden tevens de gebeenten opgegraven van 123 personen, voornamelijk vrouwen doch ook enkele mannen en kinderen, die tussen 1267 en 1534 waren begraven in en om de kerk van bovengenoemd beghijnhof.

In 2016 werden de gebeenten van deze individuen afzonderlijk verpakt en in een grafkelder naast de Waalse kerk bijgezet. Deze grafkelder werd bij die gelegenheid ingezegend door plebaan mr. S.J.M. de Koning. Op de grafkelder is een hardstenen grafzerk geplaatst met de volgende woorden erop: *“Hic ossuarium beginarum c.a. 1267-1534”* (Dit is het verzamelgraf van beghijnen en anderen 1267-1534). Meer informatie hierover is te vinden op: <https://www.begijnhofbreda.nl/middeleeuwse-begijnen-herbegraven/>

Jef Van den Bergh

Bibliografie

⁽¹⁾ BOURGUNDIA J.A.: *Manuael oft Register boeck voor de Jouffrouwen Meesteressen van het Begghynhoff tot Herentals*, Herentals, 1685, Stadsarchief Herentals.